

УДК 330.341.1

ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ І ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ ВИЩИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ І НАУКОВИМИ УСТАНОВАМИ МІНІСТЕРСТВА ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ЗА ВИДАМИ І СТРАТЕГІЧНИМИ ПРІОРИТЕТНИМИ НАПРЯМАМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

**В.В. Литвинова,
В.М. Волинець,
О.С. Босенко**

Постановка проблеми: З переходом економіки в новий якісний стан підвищилась значимість інноваційної діяльності у світі. Інновації стають основним засобом створення нових виробництв, збільшення прибутку господарюючих суб'єктів і підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції. Загострення міжнародної конкуренції, що відбувається за таких умов, змушує країни для фінансування інноваційних процесів застосовувати різні форми державної підтримки суб'єктів інноваційної діяльності. Такі заходи потребують постійних досліджень щодо розподілу й використання державних коштів, аналізу стану і перспектив упровадження інновацій.

З метою виявлення джерел і форм надання державної фінансової підтримки інноваційної діяльності і трансферу технологій вищим навчальним закладам (ВНЗ) і науковим установам Міністерства освіти та науки України

(НУ МОН) і визначення ефективності використання бюджетних коштів з 2012 р. в УкрІНТЕІ започатковано дослідження щодо фінансування інноваційної діяльності цими організаціями за видами і стратегічними пріоритетними напрямками інноваційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження питань інновацій та інноваційної діяльності як ключового фактора економічного зростання, розробки механізмів стимулювання виробництва і впровадження інновацій зроблено провідними вітчизняними науковцями. Це зокрема: В. Геєць, В. Семиноженко, В. Мунтіян, В. Соловійов, Л. Федулова, Д. Стеченко, О. Мазур та ін.

У роботах цих фахівців проаналізовано світові й вітчизняні тенденції розвитку інноваційної діяльності, висвітлені проблемні питання інноваційного розвитку України, запропоновано рекомендації щодо їхнього вирішення. Серед питань, які розглядалися

авторами, є і формування механізмів державної підтримки інноваційних процесів. Проте, незважаючи на значні досягнення сучасних науковців у цій сфері, питання фінансового забезпечення інноваційної діяльності в Україні залишаються проблемними і потребують подальших наукових розробок і прийняття управлінських рішень [4; 5].

Метою статті є висвітлення результатів здійсненого дослідження щодо фінансування інноваційної діяльності і трансферу технологій ВНЗ і НУ МОН у 2013 р. за бюджетні кошти в розрізі джерел фінансування, напрямів і стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прагнення до вступу в Європейський Союз зумовило вибір інноваційної моделі економічного розвитку України. Упровадження такої моделі забезпечує на сучасному етапі структурні зрушення в національній економіці кожної країни, стрімке підвищення економічного розвитку, технологічного рівня, конкурентоспроможності й перспектив на світовому ринку.

Як свідчить передовий досвід, у процесі інноваційної модернізації економіки розвиток країни буде неможливим без постійного використання нововведень, перетворення наукових знань в інновації, технології та науково-технологічні розробки, тому формування і реалізація інноваційної політики кожної держави ґрунтуються на створенні такої системи, яка дає змогу з високою ефективністю використовувати у виробництві її інтелектуальний і науково-технічний потенціал. Системою, що активізує інноваційні процеси, є система відносин виробничої сфери, науки, освіти, управління, фінансів й інших складових. Внесок кожної з них має важливе значення для інноваційного розвитку України.

Моніторинг фінансування інноваційної діяльності і трансферу технологій Міністерства

освіти і науки України, головного розпорядника бюджетних коштів загальнодержавного рівня, здійснено згідно з даними ВНЗ і НУ МОН за джерелами фінансування, видами і стратегічними пріоритетними напрямками інноваційної діяльності і трансферу технологій.

Відомості щодо основних результатів інноваційної діяльності та у сфері трансферу технологій, одержаних у процесі виконання замовлень у межах установлених бюджетних призначень, подано відповідно до Порядку надання відомостей про основні результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності та у сфері трансферу технологій, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 11.01.2012 № 10, зареєстрованого в Мін'юсті України 30.01.2012 за № 146/20459 [3].

Бюджетне фінансування інноваційної діяльності

За даними ВНЗ та НУ МОН, кількість інноваційних розробок у 2013 р. становить 514 одиниць з обсягом фінансування 37594,71 тис. грн., або 19,5% загального обсягу фінансування інноваційної діяльності головних розпорядників бюджетних коштів. Порівняно з 2012 р. збільшились кількість розробок і обсяг фінансування інноваційної діяльності й трансферу технологій організаціями МОН відповідно на 37,1 і 8,6%.

Згідно з Законом України «Про інноваційну діяльність» фінансова підтримка за рахунок загального фонду державного бюджету може надаватися суб'єктам інноваційної діяльності шляхом повного або часткового безвідсоткового кредитування, повної чи часткової компенсації відсотків, сплачуваних комерційним банкам, для виконання ними інноваційних проектів. Передбачена цим Законом державна підтримка реалізації інноваційного проекту надається за умови його державної реєстрації [1].

Проведений аналіз показав, що у 2012 і

2013 рр. організаціями МОН не зареєстровано жодного інноваційного проекту, тому відповідно до чинного законодавства України державна підтримка реалізації інноваційних проектів за рахунок бюджетних коштів не здійснювалась. Фінансування інноваційної діяльності відбувалось лише за рахунок коштів спеціального фонду.

Дані про розподіл фактичних витрат на фінансування інноваційної діяльності по ВНЗ і НУ МОН свідчать, що у 2013 р. за рахунок спеціального фонду найбільший обсяг фінансування здійснено Національним технічним університетом України «Київський політехнічний інститут» – 11115 тис. грн., або 29,6% і Національним технічним університетом «Харківський політехнічний інститут» – 6760 тис. грн., або 18% від загального обсягу фінансування.

У найменшому обсязі інноваційна діяльність профінансована Інститутом інтелектуальної власності національного університету «Одеська юридична академія» – 4,7 тис. грн., або 0,01%, що майже вдсятеро менше, ніж у минулому році.

Фактичний обсяг фінансування інноваційної діяльності і трансферу технологій по ВНЗ та НУ МОН у 2012-2013 рр. наведено в таблиці.

Бюджетні витрати за напрямами інноваційної діяльності

Аналіз бюджетних витрат за напрямами інноваційної діяльності свідчить, що у 2013 р. фінансування відбувалося лише за трьома напрямами: «Придбання машин, обладнання та програмного забезпечення», «Навчання та підготовка персоналу», «Інше» (рис. 1). Найбільш профінансовано, як і у 2012 р., напрям «Інше» – 37044,41 тис. грн., або 98,5% від загального обсягу фінансування інноваційної діяльності МОН. Це на 11,4% більше, ніж у минулому році. Слід зазначити, що напрям інноваційної діяльності «Інше» це переважно

виконання НДДКР на замовлення підприємств і організацій України.

Цей напрям профінансовано 16-ма організаціями, найбільша частка з яких, припадає на Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» – 11115,00 тис. грн., або 30,0% від обсягу фінансування напряму і Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» – відповідно 6760 тис. грн., або 18,2%.

Слід зазначити, що фінансування вищевказаними ВНЗ напряму «Інше» становить їх загальне фінансування інноваційної діяльності у 2013 р.

Напрями «Придбання машин, обладнання та програмного забезпечення» і «Навчання та підготовка персоналу» були профінансовані в обсязі відповідно 514,10 тис. грн., або 1,4% і 36,2 тис. грн., або 0,1%.

Напряму «Придбання машин, обладнання та програмного забезпечення» профінансовано п'ятьма організаціями. При цьому основну частку становлять кошти Київського національного університету будівництва і архітектури – 215,2 тис. грн., або 41,9% від обсягу фінансування напряму і Харківського національного університету радіоелектроніки – 159 тис. грн., або 30,9% відповідно.

Напряму «Навчання та підготовка персоналу» профінансовано у 1912–1913 рр., лише Севастопольським національним технічним університетом, але в 2013 р. – на 18% менше, ніж у 2012 р.

Бюджетне фінансування інноваційної діяльності за стратегічними пріоритетними напрямами інноваційної діяльності

Моніторинг реалізації встановлених Законом України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності» стратегічних пріоритетних напрямів інноваційної діяльності здійснено на основі даних ВНЗ і НУ МОН [2].

Дані проведених досліджень свідчать, що у

Бюджетне фінансування інноваційної діяльності і трансферу технологій МОН України

Вищий навчальний заклад і наукова установа	Обсяг фінансування			
	2012 р.		2013 р.	
	Усього, тис. грн.	Частка розпорядника, %	Усього, тис. грн.	Частка розпорядника, %
Дніпродзержинський державний технічний університет	–	–	160,00	0,4
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара	187,80	0,5	187,80	0,5
Державний вищий навчальний заклад «Донецький національний технічний університет»	425,00	1,2	–	–
Донецький національний університет	2894,16	8,4	–	–
ДВНЗ «Запорізький національний університет»	207,88	0,6	–	–
Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу	2040,30	5,9	2325,90	6,2
Інститут інтелектуальної власності національного університету «Одеська юридична академія»	24,40	0,1	4,70	0,01
Інститут іоносфери НАН України і МОН України	169,17	0,5	–	–
Київський національний університет будівництва і архітектури	7404,30	21,4	5584,10	14,9
Київський національний університет технологій та дизайну	525,60	1,5	2028,31	5,4
Київський національний університет імені Тараса Шевченка	2854,95	8,3	–	–
Криворізький національний університет	664,40	1,9	2553,50	6,8
Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського «ХАІ»	898,10	2,6	812,60	2,2
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»	4863,00	14,0	6760,00	18,0
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»	–	–	11115,00	29,6
Одеська національна академія харчових технологій	–	–	957,30	2,5
Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка	666,71	1,9	–	–
Приазовський державний технічний університет	1005,18	2,9	525,20	1,4
Севастопольський національний технічний університет	401,50	1,2	564,70	1,5
Тернопільський національний технічний університет ім. І. Пулюя	125,50	0,4	118,20	0,3
Українська інженерно-педагогічна академія	286,80	0,8	–	–
Державний вищий навчальний заклад «Український державний хіміко-технологічний університет»	1177,00	3,4	–	–
Фізико-хімічний інститут захисту навколишнього середовища і людини МОН України та НАН України	–	–	1333,30	3,5
Харківський державний університет харчування та торгівлі	–	–	375,90	1,0
Харківський національний автомобільно-дорожній університет	4808,80	13,9	55,20	0,1
Харківський національний університет радіоелектроніки	2995,00	8,6	2133,00	5,7
Разом	34625,55		37594,71	

2013 р. бюджетне фінансування інноваційної діяльності здійснювалось за всіма стратегічними пріоритетними напрямками (рис. 2).

Майже на одному рівні було профінансовано три напрями: перший «Освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії» – 7008,9 тис. грн. (18,6% від загального обсягу фінансування інноваційної діяльності); другий «Освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки» – 6449,63 тис. грн. (17,2% відповідно); третій «Освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій» – 6913,23 тис. грн. (18,4% відповідно).

За першим стратегічним напрямом найбільша частка коштів припадає на Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (2939,50 тис. грн., або 41,9%) і Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (2357 тис. грн., або 33,6%); за другим – на Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (3836 тис. грн., або 59,5%) і Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут» (2265 тис. грн., або 35,1%); за третім – на Ки-

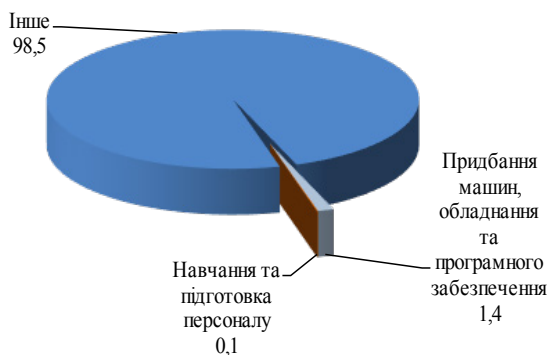

Рис.1. Структура розподілу бюджетних коштів за напрямками інноваційної діяльності у 2013 р., %

ївський національний університет технологій та дизайну (1882,93 тис. грн., або 27,2%) і Харківський національний університет радіоелектроніки (1635 тис. грн., або 23,7%).

Незважаючи на те, що кількість організацій, які профінансували перший і третій напрями, скоротилась удвічі, фінансування їх і питома вага в порівнянні з 2012 р. залишились майже однаковими.

Щодо другого напрямку, то за однакової кількості організацій, що здійснили його фінансування у 2012 р., його обсяг у 2013 р. збільшився у 2,5 раза, а питома вага напрямку зросла більш ніж на 10%. Таке збільшення

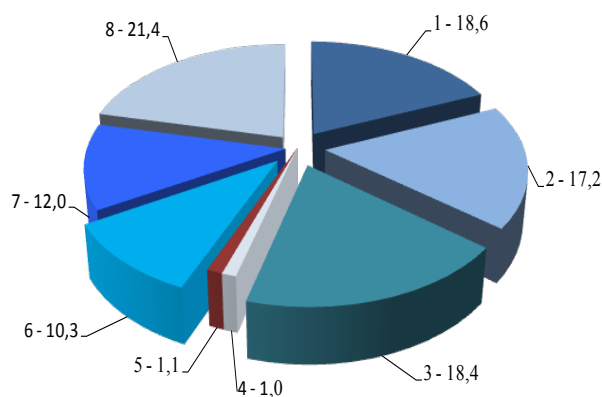

Рис. 2. Структура розподілу бюджетних коштів за стратегічними пріоритетними напрямками інноваційної діяльності у 2013 р., %:

1 – освоєння нових технологій транспортування енергії, упровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії; 2 – освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння і військової техніки; 3 – освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів і нанотехнологій; 4 – технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу; 5 – упровадження нових технологій і обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики; 6 – широке застосування технологій більш чистого виробництва й охорони навколишнього природного середовища; 7 – розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки; 8 – інше

відбулось за рахунок того, що у 2013 р. цей напрям було профінансовано майже вдвічі більше, ніж у 2012 р. Національним технічним університетом «Харківський політехнічний інститут» і Національним технічним університетом України «Київський політехнічний інститут», який у 2012 р. інформації не надавав.

Найменш профінансованими, як і в минулому році, залишились четвертий напрям «Технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу» і п'ятий – «Впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики», що відповідно становило 375,9 тис. грн. і 431,1 тис. грн.

Але порівняно з 2012 р. фінансування четвертого напрямку і його частка зросли більш ніж у п'ятеро. Фінансування цього напрямку стовідсотково здійснено Харківським державним університетом харчування та торгівлі.

Фінансування п'ятого і шостого пріоритетних напрямів та їхні частки залишились на рівні 2012 р.

Порівняно з 2012 р. кількість організацій, що профінансували сьомий стратегічний напрям – «Розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки», обсяг фінансування та його питома вага зменшились майже вдвічі (відповідно десять і шість організацій; 8011,62 і 4516,7 тис. грн.; 23,2 і 12,0%)

При цьому кількість організацій, що профінансували інноваційну діяльність поза стратегічними пріоритетними напрямами, у 2013 р. збільшилась удвічі. Відповідно збільшився і обсяг фінансування і частка в загальному обсязі.

Висновки

Отже, можна зробити висновок, що інноваційна діяльність ВНЗ і НУ МОН України розвивається досить повільними темпами. Моніторинг фінансування інноваційної діяльності і трансферу технологій за 2013 р.

свідчить, що фінансування інноваційної діяльності і трансферу технологій здійснювалось лише за рахунок спеціального фонду.

Бюджетне фінансування інноваційної діяльності здійснювалось за всіма стратегічними пріоритетними напрямами.

Кількість організацій, що профінансували інноваційну діяльність поза стратегічними пріоритетними напрямами, збільшилась удвічі. Відповідно збільшився обсяг і частка фінансування в загальному обсязі.

За підсумками проведеного дослідження виявлено, що важливою проблемою є недостатній рівень фінансування й економічного стимулювання науково-технічної та інноваційної діяльності з боку держави, тому держава має стати основним джерелом фінансування інноваційного розвитку ВНЗ.

Крім того, для розвитку інноваційної діяльності необхідно вдосконалювати законодавчу базу щодо стимулювання розроблення і впровадження прогресивних технологій і наукомісткої продукції, створення умов співпраці ВНЗ з державним і приватним секторами, а також захисту прав інтелектуальної власності та патентного захисту інновацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 13.12.1991 № 1977- XII в редакції Закону № 284-XIV від 01.12.98 (із змінами), ВВР, 1999, № 2-3, ст.20.
2. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності» від 08.09.2011 № 3715-VI (із змінами), ВВР, 2012, № 19-20, ст.166.
3. Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 11.01.2012 № 10 «Порядок надання відомостей про основні результати наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності», зареєстрованого в Мін'юсті України 30.01.2012 за № 146/20459 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/>
4. Соловьев В.П. Инновационная деятельность как системный процесс в конкурентной экономике (Синергетические эффекты инноваций): монография / Соловьев Вячеслав Павлович // . – К.: Феникс, 2006. – 560 с.
5. Федулова Л.І. Проблеми і передумови формування в Україні економіки новітнього технологічного укладу / Л.І. Федулова // Управлінські інновації. – 2012. – Вип. 1. – С. 9–20.